

Stipresnių nevyriausybinių organizacijų link: NVO Fondo biudžeto didinimas

Atvejo analizė

Projekto vadovės Ieva Mikutavičiūtė ir Giedrė Pociūtė

2024 08 26

Turinys

Ivadas	3
1. Dabartinė tvarka	4
1.1. De jure.....	4
1.2. De facto.....	9
2. Duomenų analizė	10
2.1. Ne pelno siekiančių organizacijų likvidavimo tvarka ir statistika.....	10
2.2. Likviduojamų ne pelno siekiančių organizacijų disponuojamas turtas.....	12
3. Užsienio geroji praktika - Jungtinės Karalystės Neaktyvaus piniginio turto schema	14
4. Siūlomos alternatyvos	16
Išvados	18
Šaltiniai	19

Įvadas

2019 m. pabaigoje ėmus griežčiau ir nuosekliau taikyti Civiliniame kodekse numatytą juridinių asmenų likvidavimo tvarką, pradėtas spartesnis veiklos nevykdančių juridinių asmenų, įskaitant ne pelno siekiančias organizacijas, išregistravimo procesas. Registrų centro duomenimis 2023 m. buvo išregistruota 4 098 asociacijų, 432 labdaros ir paramos fondų ir 2 594 viešųjų įstaigų. Šio proceso dėka identifikuotos ir išregistruotos veiklos nevykdančios organizacijos ir įmonės, tačiau dėl tam tikrų teisinio reguliavimo spragų bei egzistuojančių teisinių taisyklių praktinio taikymo iššūkių liko neaišku, kas nutinka su šių juridinių asmenų turtu, kuris po išregistravimo tampa bešeimininkiu.

2024 m. birželio mėnesio 18 dieną Seime buvo pritarta Seimo IX (rudens) sesijoje svarstyti įstatymų pakeitimų projektus, kurių tikslas, jog likvidavimo atveju, kai sprendimą dėl likvidavimo priima registro tvarkytojas, ne pelno siekiančių organizacijų (t.y. asociacijų, labdaros ir paramos fondų bei viešųjų įstaigų) turtas, patenkinus visus teisėtus dalininkų ir kreditorių reikalavimus, būtų perduotas Nevyriausybinų organizacijų fondui (toliau - NVO Fondas).¹ Tokiu būdu siekiama tinkamai užtikrinti viešąjį interesą ir prisidėti prie NVO sektoriaus stiprinimo.

Priešingai nei verslo subjektų atveju, ne pelno siekiančių organizacijų veiklos pagrindinis tikslas negali būti pelno siekimas, o jų gautas pelnas negali būti skirstomas steigėjams ar veiklos dalyviams.² Todėl šių organizacijų likvidavimo atveju, jų sukauptos lėšos ir turtas turėtų būti panaudojami visuomenei naudingiems tikslams. Nors pagal dabar galiojančią tvarką likviduojant ne pelno siekiančias organizacijas jų turtas turėtų būti perduotas kitiems viešiesiems juridiniams asmenims, kuriuos likvidavimo atveju numato atsakingas organizacijos valdymo organas arba teismas, realybėje tai taikoma itin retai, kadangi dažniausiai sprendimą dėl likvidavimo vienašališkai priima registro tvarkytojas. Todėl, siekiant užtikrinti viešąjį interesą, svarstoma galimybė likviduojamų organizacijų lėšas nukreipti į centralizuotą fondą, kuris užtikrintų, jog gautos lėšos būtų panaudotos kitų nevyriausybinų organizacijų stiprinimui.

2020 m. kovo 1 d. įsigaliojus naujai Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymo 9 str. redakcijai sukurtas teisinis pagrindas NVO Fondui veikti. Pagrindinis NVO Fondo tikslas – stiprinti nevyriausybinų organizacijų institucinius gebėjimus, investuoti į sektorių, užtikrinant patikimų valstybės partnerių tvarų vystymąsi. Fondas paskirsto lėšas nevyriausybiniams organizacijoms, jų plėtros politikos formavimui ir įgyvendinimui. NVO Fondo lėšos konkurso būdu gali būti skiriamos: NVO instituciniams gebėjimams stiprinti ir NVO Fondo nuostatuose numatytoms NVO veikloms finansuoti NVO Fondo nuostatuose nustatyta tvarka. Likviduojamų ne pelno siekiančių organizacijų turto nukreipimas į NVO Fondą, sudarytų galimybę Fondui turėti papildomą, nuo biudžetinio finansavimo nepriklausomą lėšų šaltinį.

Šios atvejo analizės tikslas yra pateikti ir išnagrinėti šiuo metu turimą informaciją ir duomenis, kurie būtų panaudoti rengiant išvadą Vyriausybei dėl siūlomų įstatymų pakeitimų projektų, kurie bus svarstomi Seimo IX (rudens) sesijoje.

---

¹ LR Seimas, Darbotvarkės klausimas (2024-06-18), https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35727&p_k=1&p_a=sale_klaus_stad&p_moment=20240618&p_kl_stad_id=-94126

² LR Pelno mokesčio įstatymas, 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675, Vilnius, 2 str. 5 dalis, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.157066/asr>

1. Dabartinė tvarka

1.1. *De jure*

Pagrindiniai ne pelno siekiančių organizacijų veiklą reglamentuojantys teisės aktai yra:

- LR Asociacijų įstatymas
- LR Viešųjų įstaigų įstatymas
- LR Labdaros ir paramos fondų įstatymas

Pagal dabartinę šių įstatymų redakciją, likvidavimo atveju likęs organizacijų turtas, patenkinus visus kreditorių reikalavimus, privalo būti perduotas kitam ar kitiems viešiesiems juridiniams asmenims, kuriuos nustato visuotinis narių ar dalininkų susirinkimas ar teismas, priėmęs sprendimą likviduoti organizaciją. Labdaros ir paramos fondų likvidavimo atveju, jų turtas ir pajamos, gautos pardavus turtą, turi būti perduoti kitam ar kitiems fondams, kurių tikslai artimi likviduojamojo fondo įstatuose deklaruotiems tikslams, o jei tokių fondų nėra, – kitiems fondams. Taigi, dabartinė minėtų įstatymų redakcija nenurodo, kas nutinka su šių organizacijų turtu, kai sprendimą likviduoti priima ne dalininkų susirinkimas ar teismas, o Juridinių asmenų registro tvarkytojas (Registrų centras).

Seimo narių grupės pasiūlyti įstatymų pakeitimai papildo esamas įstatymų formuluotes sąlyga, kuri nurodo, jog tais atvejais, kai sprendimą dėl organizacijos likvidavimo priima registro tvarkytojas, likęs organizacijų turtas, patenkinus visus teisėtus kreditorių ir dalininkų reikalavimus, turi būti perduotas Nevyriausybinių organizacijų fondui. Taip siekiama užtikrinti viešąjį interesą ir tuo pačiu spręsti susiklosčiusią teisinę spragą nurodant, kas turėtų būti daroma su likviduojamų organizacijų turtu, kai sprendimą dėl jų likvidavimo priima registro tvarkytojas.

Esamų ir įstatymų pakeitimų projektuose siūlomų įstatymų formuluočių palyginimas pateikiamas sudarytoje lentelėje (Žr. Lentelė 1).

Įstatymo ir straipsnio pavadinimas	Dabartinė tvarka	Siūlomas pakeitimas
LR Asociacijų įstatymo 17 straipsnio 4 punktas	<p><i>Likęs asociacijos turtas ir lėšos, įstatymų nustatyta tvarka patenkinus visus kreditorių reikalavimus ir asociacijos narių reikalavimus dėl asociacijos turto dalies, neviršijančios nario stojamojo įnašo ar mokesčio, iki asociacijos išregistravimo iš juridinių asmenų registro perduodami kitam ar kitiems viešiesiems juridiniams asmenims, kuriuos nustato visuotinis narių susirinkimas ar teismas, priėmę sprendimą likviduoti asociaciją.</i></p>	<p><i>Likęs asociacijos turtas ir lėšos, įstatymų nustatyta tvarka patenkinus visus kreditorių reikalavimus ir asociacijos narių reikalavimus dėl asociacijos turto dalies, neviršijančios nario stojamojo įnašo ar mokesčio, iki asociacijos išregistravimo iš juridinių asmenų registro perduodami kitam ar kitiems viešiesiems juridiniams asmenims, kuriuos nustato visuotinis narių susirinkimas ar teismas, priėmę sprendimą likviduoti asociaciją. Kai sprendimą likviduoti asociaciją priima registro tvarkytojas, likęs asociacijos turtas ir lėšos, įstatymų nustatyta tvarka patenkinus visus kreditorių reikalavimus ir asociacijos narių reikalavimus dėl asociacijos turto dalies, neviršijančios nario stojamojo įnašo ar mokesčio, iki asociacijos išregistravimo iš juridinių asmenų registro perduodami Nevyriausybinių organizacijų fondui.</i></p>
LR Viešųjų įstaigų įstatymo 27 straipsnio 8 punktas ³	<p><i>Likviduojamos viešosios įstaigos kreditorių reikalavimai tenkinami Civilinio kodekso 2.113 straipsnyje nustatyta tvarka. Patenkinus visus kreditorių reikalavimus, iš likusio viešosios įstaigos turto jos dalininkams gražinamas turtas, kurio bendra vertė negali būti didesnė negu dalininkų kapitalas. Dalininkams gražinamas turtas paskirstomas proporcingai jų įnašų vertei. Likęs nepaskirstytas turtas perduodamas kitiems Juridinių asmenų registre įregistruotiems viešiesiems juridiniams asmenims, kuriuos nustato visuotinis dalininkų susirinkimas ar teismas, priėmę sprendimą likviduoti viešąją įstaigą.</i></p>	<p><i>Likviduojamos viešosios įstaigos kreditorių reikalavimai tenkinami įstatymų nustatyta tvarka. Patenkinus visus kreditorių reikalavimus, iš likusio viešosios įstaigos turto dalininkams gražinamas turtas, kurio bendra vertė negali būti didesnė nei dalininkų kapitalas. Dalininkams gražinamas turtas paskirstomas proporcingai jų įnašų vertei. Likus nepaskirstyto turto, jis perduodamas kitiems juridinių asmenų registre įregistruotiems viešiesiems juridiniams asmenims, kuriuos nustato visuotinis dalininkų susirinkimas ar teismas, priėmę sprendimą likviduoti viešąją įstaigą. Kai sprendimą likviduoti viešąją įstaigą priima registro tvarkytojas, likęs viešosios įstaigos turtas ir lėšos, įstatymų nustatyta tvarka patenkinus visus kreditorių reikalavimus ir viešosios įstaigos dalininkų reikalavimus dėl viešosios įstaigos turto dalies, neviršijančios dalininko kapitalo, iki viešosios įstaigos išregistravimo iš juridinių asmenų registro perduodami Nevyriausybinių organizacijų fondui. Jeigu viešosios įstaigos dalininkas yra valstybė ir (ar) savivaldybė, likusi nepaskirstyta turto dalis, proporcinga valstybės ir (ar) savivaldybės įnašo vertei, likvidavus viešąją įstaigą, atitenka valstybei ir (ar) savivaldybei.</i></p>
LR Labdaros ir paramos fondo įstatymo 17 straipsnio 4 punktas	<p><i>Likviduojant fondą, jo turtas ir pajamos, gautos pardavus turtą, turi būti perduoti kitam ar kitiems fondams, kurių tikslai artimi likviduojamojo fondo įstatuose deklaruotiems tikslams, o jei tokių fondų nėra, – kitiems fondams. Fondą (fondus) – turto perėmėją (perėmėjus) nustato likvidatorius.</i></p>	<p><i>Likęs fondo turtas ir lėšos (išskyrus fondo gautus paramos dalykus), įstatymų nustatyta tvarka patenkinus visus kreditorių reikalavimus ir fondo dalininkų reikalavimus dėl fondo turto dalies, neviršijančios dalininko įnašo į fondą, iki fondo išregistravimo iš Juridinių asmenų registro perduodami kitam ar kitiems fondams, kurių įstatuose nustatyti tokie patys kaip ir likviduojamo fondo visuomenei naudingi tikslai ir kuriuos nustato dalininkų susirinkimas ar teismas, priėmę sprendimą likviduoti fondą. Kai sprendimą likviduoti labdaros ir paramos fondą priima registro tvarkytojas, likęs labdaros ir paramos fondo turtas ir lėšos, įstatymų nustatyta tvarka patenkinus visus kreditorių reikalavimus ir dalininkų reikalavimus dėl fondo dalies, neviršijančios dalininko įnašo į fondą, iki išregistravimo iš juridinių asmenų registro perduodami Nevyriausybinių organizacijų fondui.</i></p>

Lentelė 1. Galiojantys teisės aktai ir siūlomi jų pakeitimai (Sudaryta autorių)

³ Atkreiptinas dėmesys, jog pateiktame LR Viešųjų įstaigų įstatymo pakeitimo projekte nurodytas neteisingas siūlomo keisti straipsnio numeris. Siekiant projekto tikslų, turėtų būti teikiamas keičiamo įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas.

Pagal dabar galiojančią tvarką Juridinių asmenų registro tvarkytojas - Registrų centras - gali inicijuoti juridinių asmenų likvidavimą, jeigu šie netenkina bent vienos iš Civiliniame kodekse numatytų sąlygų.⁴ Tarp šių sąlygų įvardijamas finansinių ataskaitų neteikimas pagal nustatytus terminus, juridinio asmens valdymo organų nebuvimas, informacijos apie juridinį asmenį neteikimas ir kitos aplinkybės, liudijančios, jog įmonė ar organizacija nebevykdo veiklos. Šiais atvejais juridiniai asmenys yra informuojami apie numatomą likvidavimą ir per tris mėnesius nuo pranešimo išsiuntimo datos gali pateikti trūkstamas finansines ataskaitas ar kitus dokumentus tenkinančius įstatyme nurodytas sąlygas. Jeigu reikiami dokumentai nepateikiami, inicijuojamas juridinio asmens likvidavimas, kuris gali būti atšauktas Teismo sprendimu. Juridinio asmens atstovai gali kreiptis į teismą su prašymu atšaukti inicijuojamą juridinio asmens likvidavimą per vienerius metus nuo šio statuso įgijimo pradžios. Tokio kreipimosi negavus per numatytą terminą, juridinis asmuo yra išregistruojamas iš Juridinių asmenų registro.

Svarbu paminėti, jog juridinį asmenį likviduojant Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva, likvidatorius neskiriamas, todėl nėra įgalioto subjekto, kuris būtų atsakingas už šių juridinių asmenų turto administravimą, perdavimą ar atsiskaitymą su kreditoriais. Likviduojamo juridinio asmens kreditoriai turi teisę pareikšti ieškinį teisme dėl skolininko prievolių įvykdymo ar bankroto bylos iškėlimo per vienerių metų ieškinio senaties terminą, skaičiuojamą nuo likvidavimo inicijavimo datos. Tačiau Juridinių asmenų registro tvarkytojas nėra įpareigotas kaip nors informuoti likviduojamų juridinių asmenų kreditorius, jiems paslaugas teikiančias finansines įstaigas ir kitus suinteresuotus asmenis ir institucijas apie šių juridinių asmenų statuso pasikeitimą ar likvidavimo faktą. Taigi, dėl dabartinio reguliavimo trūkumų yra susiklosčiusi situacija, kai suinteresuoti asmenys laiku nesužino arba apskritai nėra informuojami apie juridinių asmenų likvidavimą ir nesiima jokių su tuo susijusių veiksmų, o likviduotų organizacijų turtas lieka nenaudojamas.

Jeigu likvidavimo proceso metu ne pelno siekiančios organizacijos turtas nėra perduodamas kitiems juridiniams asmenims, gražinamas dalininkams ar kreditoriams atsižvelgiant į turimus įsipareigojimus - po organizacijos išregistravimo likęs turtas automatiškai laikomas bešeimininkiu. Bešeimininkio turto sąvoką ir jo tvarkymo principus apibrėžia Civilinio kodekso 4.57 ir 4.58 straipsniai ir Taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634 „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, gražinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“. Pagal Civiliniame kodekse taikomą apibrėžimą bešeimininkiu daiktu laikomas daiktas, kuris neturi savininko arba kurio savininkas nežinomas. Todėl išregistravus juridinį asmenį iš Juridinių asmenų registro *de jure* nebelieka savininko kuriam priklausytų jo nuosavybėje buvęs turtas.

Civilinio Kodekso 4.57 straipsnis. Bešeimininkis daiktas:

1. Bešeimininkiu daiktu **laikomas daiktas, kuris neturi savininko arba kurio savininkas nežinomas.**
2. Bešeimininkiu daiktu nelaikomas sąžiningai įgytas ir teisėtai valdomas daiktas, nors daikto valdytojas įgyjamąją senatimi dar nėra įgijęs nuosavybės teisės į daiktą.
3. Kilnojamaisiais bešeimininkiais daiktais gali būti gyvūnai, negyvi kilnojamieji daiktai, kurie niekam dar nepriklausė arba kurių savininkas atsisakė, arba kuriuos pametė ar paslėpė (radinys), tarp jų ir lobis.

⁴ LR Civilinis kodeksas, 2000 m. liepos 18 d., Vilnius, VIII-1864, 2.70 str., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.107687/asr>

Civilinio Kodekso 4.58 straipsnis. Nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą įgijimas:

1. Bešeimininkis daiktas nuosavybėn gali būti perduotas tik valstybei arba savivaldybėms teismo sprendimu, priimtu pagal valstybės arba savivaldybės institucijos pareiškimą. Pareiškimas paduodamas suėjus vieneriems metams nuo tos dienos, kurią daiktas įtrauktas į apskaitą, **jeigu įstatymų nenustatyta kitaip.**
2. Bešeimininkio daikto išaiškinimo ir apskaitos tvarką nustato Vyriausybė.
3. Nuosavybės teisė į bešeimininkį daiktą negali būti įgyjama, jeigu tai draudžia įstatymas arba tokio daikto pasisavinimu pažeidžiama kito asmens teisė pasisavinti daiktą (teisė į lobį, radinį ir pan.).
4. Kilnojamieji daiktai, kurie niekam dar nepriklausė arba kurių savininkas atsisakė tiesiai tai išsakydamas arba juos išmesdamas, tampa tuos daiktus pradėjusio valdyti asmens nuosavybe.

Bešeimininkio turto tvarkymo ir perdavimo procedūrą detaliau reglamentuoja Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634 patvirtintos taisyklės. Šios taisyklės numato, jog bešeimininkis turtas, atlikus reikiamus teisinius veiksmus, gali būti perduotas valstybei ar savivaldybei. Bešeimininkio turto perdavimo procedūrą gali inicijuoti bet kuris fizinis ar juridinis asmuo bei valstybės įstaiga, kurių žinioje tas turtas yra arba kurie sužinojo apie tokio turto buvimą. Sprendimą dėl turto perdavimo valstybei arba savivaldybei priima teismas, praėjus ne mažiau nei vieneriems metams nuo turto paskelbimo bešeimininkiu. Šios taisyklės taip pat numato skirtingas turto rūšis administruojančias įstaigas. Vis dėl to, atkreiptinas dėmesys, jog bešeimininkio turto taisyklės nedetalizuoja visų galimų turto rūšių - nėra specifiškai nurodoma, kokia administravimo ir perdavimo procedūra turėtų būti taikoma nematerialiam turtui, tokiam kaip autorinės teisės, patentai ar metodikos ir kt. Šiuo metu visos turto rūšys, kurios nėra nurodytos Taisyklių 2.1., 2.2. ir 2.4. papunkčiuose, turėtų būti administruojamos Valstybinės mokesčių inspekcijos, tačiau kyla klausimas, ar VMI turi reikalingus resursus tokio turto administravimui.

Taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634 „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“

2. Turta administruoja:

- 2.1. centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojas – nekilnojamąjį turtą
  - 2.2. Nacionalinės žemės tarnybos prie Aplinkos ministerijos (toliau – Nacionalinė žemės tarnyba) teritoriniai padaliniai – žemės sklypą (jo dalis)
  - 2.3. Mokesčių inspekcija – turtą, kurio neadministruoja šių Taisyklių 2.1, 2.2 ir 2.4 papunkčiuose nurodytos institucijos
  - 2.4. kita, nei nurodyta šių Taisyklių 2.1–2.3 papunkčiuose, valstybės ar savivaldybės institucija – turtą, kuris yra jos žinioje ir kuris pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą, šias Taisykles ar kitus Lietuvos Respublikos teisės aktus, kuriuose reglamentuojamas valstybės ir savivaldybių turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo (toliau – kiti teisės aktai), įtraukiamas į jos apskaitą. Šioms valstybės ar savivaldybių institucijoms šių Taisyklių nuostatos taikomos *mutatis mutandis*.
- 3.2. Bešeimininkis daiktas kaip valstybei perduotinas turtas perimamas pagal įsigaliojusį teismo sprendimą, kuriuo daiktas, neturintis savininko (ar jo savininkas nežinomas), pripažintas bešeimininkiu ir perduotas valstybei ar savivaldybei. Daikto pripažinimo bešeimininkiu procesą inicijuoja ta savivaldybės ar valstybės institucija ar įstaiga, tas fizinis ar juridinis asmuo (toliau kartu – asmuo), kurių žinioje toks daiktas yra arba kurie sužino apie tokio daikto buvimą, šių Taisyklių 4 punkte nustatyta tvarka raštu pranešdami apie bešeimininkio daikto buvimą šių Taisyklių 2 punkte nurodytai institucijai, kurios pareiškimu, teismui paduodamu suėjus vieneriems metams nuo tos dienos, kurią bešeimininkis daiktas įtrauktas į jos apskaitą (jeigu įstatymai nenustato ko kita), teismas gali priimti sprendimą perduoti bešeimininkį daiktą valstybei ar savivaldybei. Iki perduodamas valstybei ar savivaldybei, bešeimininkis daiktas šių Taisyklių 2 punkte nurodytoje institucijoje turi būti užregistruotas nebalansinėje apskaitoje.

1.2. De facto

Pagal šiuo metu galiojančią tvarką likviduojamos organizacijos turtas, patenkinus visus teisėtus kreditorių, dalininkų ir narių reikalavimus, turėtų būti perduodamas kitai organizacijai, kurią numato atsakingas organizacijos valdymo organas arba teismas priėmę sprendimą dėl likvidavimo. Likviduojamų labdaros ir paramos fondų atveju, turtas ir pajamos, gautos pardavus turtą turi būti perduotos kitam ar kitiems fondams, kurių tikslai artimi likviduojamojo fondo įstatuose deklaruotiems tikslams, o jei tokių fondų nėra, – kitiems fondams. Vis dėl to, atvejai, kai ne pelno siekiančių organizacijų turtas yra perduodamas kitiems įstatyme numatytiems viešiesiems juridiniams asmenims, yra itin reti.

Galima išskirti tris realybėje pasitaikančius ne pelno siekiančių organizacijų likvidavimo scenarijus:

1. Likvidavimas inicijuojamas pačios organizacijos (narių ar dalininkų susirinkimo) sprendimu.
2. Likvidavimas inicijuojamas teismo sprendimu (dažniausiai juridinio asmens bankroto atveju).
3. Likvidavimas inicijuojamas juridinių asmenų registrų tvarkytojo sprendimu.

Pasak NVO teisės instituto atstovo Ryčio Jokubausko, tais atvejais, kai sprendimą dėl likvidavimo priima pati organizacija, neretu atveju turimų lėšų neužtenka net likvidavimo paslaugoms padengti. Pasitaiko situacijų kai trūkstamą likvidavimo išlaidų dalį padengia patys organizacijos dalininkai, nariai ar vadovai.

Teismo sprendimu organizacijos dažniausiai likviduojamos bankroto atveju. Bankroto byla keliama tuomet, kai turimų lėšų nebeužtenka įvykdyti turimiems įsipareigojimams. Net jei organizacijos sąskaitose ir esama kokių nors lėšų, jos dažniausiai yra sunaudojamos nemokumo administratoriaus kaštams padengti. Todėl, šiuo atveju taip pat dažniausiai nelieka turto ar lėšų, kurias būtų galima perduoti kitai organizacijai.

Didžioji dalis organizacijų yra likviduojamos Juridinių asmenų registro tvarkytojo - Registrų centro sprendimu. Registrų centras, veikdamas pagal teisės aktuose numatytą tvarką, inicijuoja juridinių asmenų likvidavimo procesą šiems laiku nepateikus reikiamų finansinės atskaitomybės dokumentų ar dėl kitų teisės aktuose numatytų reikalavimų nesilaikymo. Pasak VŠĮ NVO teisės institutas vadovo, nemažai veiklos nebevykdančių nevyriausybinių organizacijų sąmoningai pasirenka šį likvidavimo būdą, nes priešingai nei likviduojant pačios organizacijos iniciatyva, Registrų centro likvidavimo procesas organizacijoms nieko nekainuoja. Pasitaiko atvejų, kai organizacijos nevykdančios aktyvios veiklos pavėluotai sužino apie inicijuotą likvidavimo procesą. Tokiu atveju, dalininkams neretai trūksta kompetencijų sustabdyti pradėtą likvidavimo procesą, o kreiptis profesionalios teisinės pagalbos nesiryžtama. Tokios organizacijos neretai savo sąskaitose turi tam tikrą sumą piniginių lėšų. Priešingai nei likviduojant dalininkų (ar narių) susirinkimo ar teismo sprendimu, likvidaciją inicijavus Registrų centrui jokia institucija ar tarpininkas nėra įpareigoti nuspręsti, kam atitenka organizacijai priklausantis turtas ir lėšos. Išregistruotų organizacijų turtas tampa bešeimininkiu, tačiau automatiškai nėra inicijuojama jokia šio turto perdavimo procedūra.⁵

Piniginių lėšų atveju, šios lieka jas administruojančių bankų žinioje. Teoriškai, bankui gavus informaciją, kad juridinis asmuo yra išregistruotas iš Juridinių asmenų registro, tokio juridinio asmens sąskaitoje esančios lėšos turėtų būti perkeltamos į vidinę banko sąskaitą ir saugomos neribotą laiką, o pati juridinio asmens sąskaita uždaroma. Buvusiam juridinio asmens atstovui kreipusis į banką dėl lėšų išmokėjimo, jam turėtų būti rekomenduojama kreiptis į teismą, kuris priimtų sprendimą dėl to, kam lėšos turėtų būti išmokėtos (kadangi nuo juridinio asmens išregistravimo momento jo atstovas netenka įgaliojimų disponuoti sąskaita). Tačiau Lietuvos bankų asociacijos duomenimis, šiuo metu nėra jokio automatinio

⁵ Iš susirašinėjimo su NVO teisės instituto direktoriumi Ryčiu Jokubausku

informavimo mechanizmo, kuris leistų bankams gauti duomenis apie išregistruotus juridinius asmenis. Tai reiškia, jog dažniausiai, išregistravus juridinį asmenį iš Juridinių asmenų registro, jo lėšos yra ir toliau laikomos jo banko sąskaitoje. Šioms sąskaitoms yra taikomi standartiniai administravimo mokesčiai, todėl bėgant laikui lėšos tokiose sąskaitose senka, kol lieka tuščios ir yra uždaromos.⁶

Asociacijos „Japoniškas sodas Alytuje“ likvidavimo atvejis

Asociacijos „Japoniškas sodas Alytuje“ likvidavimo atvejis yra vienas iš nedaugelio žinomų pavyzdžių, kai likviduojamos organizacijos turtas buvo perduotas kitoms ne pelno siekiančioms organizacijoms. 2023 m. Alytuje veikiančios asociacijos nariai priėmė sprendimą asociaciją likviduoti šiai nepasiekus užsibrėžtų tikslų. Visuotinio susirinkimo metu buvo nuspręsta, jog po organizacijos likvidavimo likęs turtas (iš viso apie 14 tūkst. Eur), padengus likvidacijos teises išlaidas, bus lygiomis dalimis išdalintas trims ne pelno siekiančioms organizacijoms - Alytaus autizmo asociacijai „Lietaus vaikai“, Alytuje veikiančiai gyvūnų globos asociacijai „Keturkojo viltis“ bei Vilniuje registruotam labdaros ir paramos fondui „Rugutė“. Pasirašius paramos teikimo sutartis lėšos po likvidacijos buvo perduotos sutartoms organizacijoms.⁷

2. Duomenų analizė

2.1. Ne pelno siekiančių organizacijų likvidavimo statistika

2024 m. liepos mėn. Registrų centro duomenimis šiuo metu yra apie 1,7 tūkst. asociacijų, labdaros ir paramos fondų bei viešųjų įstaigų, kurios turi teisinį statusą „likviduojamas“ arba „inicijuojamas likvidavimas“, 1440 iš šių organizacijų vėluoja pateikti finansinės atskaitomybės dokumentus už praėjusius finansinius metus. Taigi galima daryti išvadą, jog finansinių ataskaitų neteikimas arba vėlavimas jas pateikti yra viena iš pagrindinių priežasčių lemiančių likvidavimo proceso inicijavimą.

Asociacijų/VšĮ/Labdaros ir paramos fondų turinčių statusą „likviduojamas“ arba „inicijuojamas likvidavimas“ skaičius

1711

Iš jų vėluoja pateikti finansinės atskaitomybės dokumentus už praėjusius finansinius metus

1440

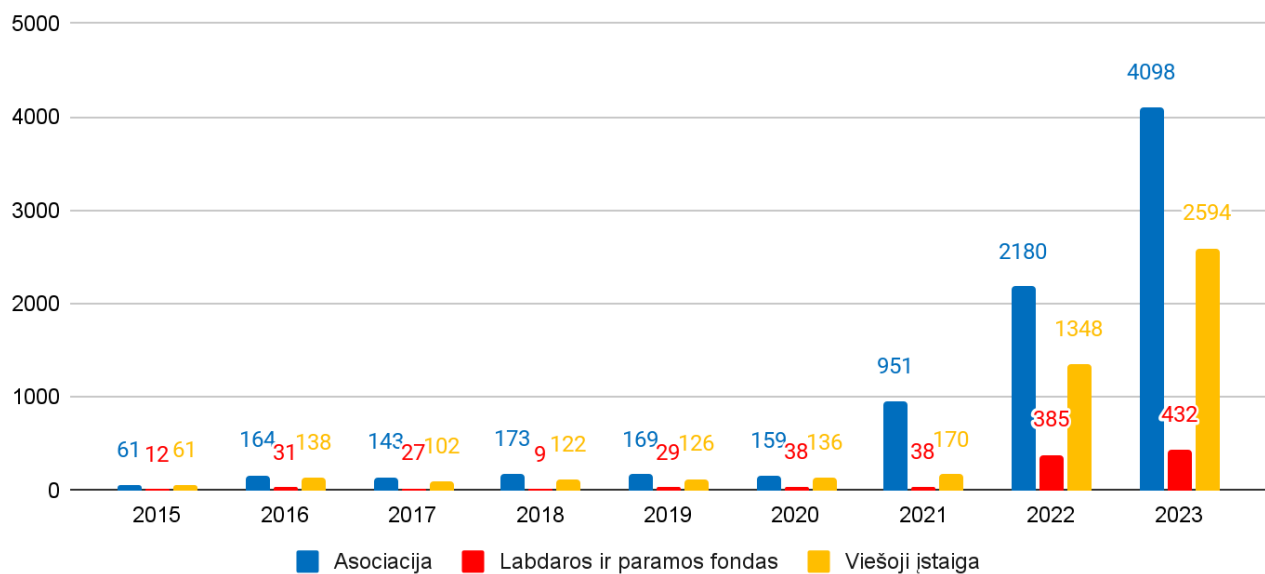
0 500 1000 1500 2000

Pav. 1. Likviduojamų (arba turinčių inicijuojamo likvidavimo statusą) organizacijų skaičius ir vėluojančių pateikti finansinės atskaitomybės dokumentus už praėjusius finansinius metus skaičius, 2024 m. liepos mėn. duomenys

⁶ Iš susirašinėjimo su Lietuvos bankų asociacijos vadove Vaida Geniene

⁷ Iš pokalbio su tuometine organizacijos vadove Klementina Gruzdiene ir remiantis publikacija „Žlugo bendruomenės iniciatyva Alytuje įkurti japonišką sodą“, *Alytaus naujienos*, Nr. 61, 2023 m. gegužės 25 d., <https://www.alytausnaujienos.lt/zlu-go-ben-druo-me-nes-ini-cia-ty-va-aly-tu-je-ikur-ti-ja-po-nis-ka-so-da>.

Registrų centro duomenimis, 2019 m. pabaigoje ėmus griežčiau ir nuosekliau taikyti Civiliniame kodekse numatytą juridinių asmenų likvidavimo tvarką, pradėtas spartesnis juridinių asmenų, įskaitant ne pelno siekiančias organizacijas, išregistravimo procesas. Turint omeny, jog likvidavimo procesas nuo įspėjimo apie numatomą likvidavimą iki galutinio juridinio asmens išregistravimo trunka mažiausiai metus ir tris mėnesius, išregistruotų organizacijų skaičius reikšmingai šoktelėjo tik 2021 m. ir pastaraisiais metais demonstravo spartų augimą. 2023 m. išregistruotų ne pelno siekiančių organizacijų skaičius siekė 7,1 tūkst. Prognozuojama, jog išregistruotų organizacijų skaičius turėtų dar augti 2024 m., o vėliau stabilizuotis ir sumažėti, kadangi dauguma nuo nepriklausomybės pradžios veikusių ir vėliau veiklą nutraukusių organizacijų per šiuos metus jau bus išregistruotos, o toliau bus vykdomas nuoseklus rutininis registro tvarkymo procesas.

Pav. 2. Išregistruotų asociacijų, labdaros ir paramos fondų ir viešųjų įstaigų skaičius 2015 – 2023 m.

2.2. Likviduojamų ne pelno siekiančių organizacijų disponuojamas turtas

Ne pelno siekiančios organizacijos kaip ir kiti juridiniai asmenys gali atstovauti įvairius veiklos sektorius ir disponuoti įvairių rūšių turto. Šį turtą galima suskirstyti į keletą turto grupių:

- Nekilnojamasis turtas (gyvenamosios ir negyvenamosios patalpos, žemės sklypai, inžineriniai tinklai ir kt.)
- Automobiliai
- Piniginės lėšos
- Kiti materialaus kilnojamojo turto objektai (baldai, technika, meno kūriniai, muzikos instrumentai, knygos ir kt.)
- Nematerialusis turtas (patentai, autorinės teisės, metodikos ir kt.)

2024 m. liepos mėn. Registrų centro duomenimis iš visų likviduojamų arba inicijuoto likvidavimo statusą turinčių ne pelno siekiančių organizacijų, 42 organizacijos nuosavybėje turi bent po vieną nekilnojamojo turto objektą.

Pav. 3. Nekilnojamojo turto nuosavybės teises turinčių likviduojamų (arba inicijuoto likvidavimo statusą turinčių) ne pelno organizacijų skaičius, 2024 m. liepos mėn. duomenys

Iš viso šios organizacijos turi 105 nekilnojamojo turto objektus: 9 gyvenamuosius pastatus ar butus, 51 įvairių paskirčių negyvenamąjį pastatą ar patalpą, 20 žemės sklypų ir 25 kt. objektus (inžineriniai tinklai, inžineriniai statiniai, ir kt.). Daugeliu atveju organizacija nekilnojamąjį objektą valdo visą, bet esama atvejų kai organizacijos nuosavybėje yra tik pusė ar nedidelė dalis nekilnojamojo turto objekto.

Pav. 4. Ne pelno siekiančių organizacijų nuosavybėje esančio nekilnojamojo turto vienetai pagal tipą, 2024 m. liepos mėn. duomenys

Bendra visų šių nekilnojamojo turto objektų vertė (neatsižvelgiant į valdomą dalį) yra 3,3 mln. Eur. Šis skaičius nusako visų šių nekilnojamojo turto objektų vidutinių rinkos verčių, kurias Registrų centras perskaičiuoja kasmet, sumą. Taip pat būtina atkreipti dėmesį, kad 1,46 mln. Eur minėtos sumos sudaro žemės sklypo vertė, kurio tik dešimtadalis priklauso likviduojamai viešajai įstaigai. Todėl turimi vertinimai yra labiau orientacinio pobūdžio.

Regitros duomenimis, likviduojamoms ir inicijuoto likvidavimo statusą turinčioms ne pelno siekiančioms organizacijoms priklauso 248 automobiliai. Tačiau nesama tikslesnių duomenų apie šių automobilių būklę ir vertę. Taip pat nemaža dalis šių automobilių priklauso vienai iš Ukrainos paramos organizacijų, todėl tikėtina, jog šios transporto priemonės įsigytos, kaip į karo frontą siunčiamos paramos dalis.

Šiuo metu nesama duomenų apie likviduojamų organizacijų banko sąskaitose turimas pinigines lėšas. Pagal dabar galiojančią tvarką, bankai ir kiti Lietuvos banko prižiūrimi finansų rinkos dalyviai privalo Valstybinei mokesčių inspekcijai teikti informaciją apie savo klientų juridinių asmenų per kalendorinius metus gautas įplaukas, jeigu šios viršija 15 000 Eur.⁸ Valstybinė mokesčių inspekcija nėra informuojama apie juridinių asmenų sąskaitų likučius ir mažesnes įplaukas. Nei viena iš ne pelno siekiančių organizacijų, kuriai šiuo metu inicijuotas likvidavimas, pastaraisiais metais neturėjo įplaukų viršijančių nurodytą sumą. Tačiau tai nereiškia jog šios organizacijos savo banko sąskaitose neturėjo piniginių lėšų ar negavo mažesnių įplaukų, neviršijančių 15 000 Eur per metus. Bankai ir kitos finansinės įstaigos savo ruožtu taip pat nėra informuojami apie jo klientams juridiniams asmenims inicijuotą likvidavimo procesą arba juridinio asmens išregistravimą, todėl neretai likviduotų ne pelno siekiančių organizacijų sąskaitos lieka aktyvios, nors pagal taisykles turėtų būti uždarytos, o jose esančios lėšos neribotam laikui perkeltos į vidinę banko sąskaitą. Todėl susidaro situacija, jog likviduotų organizacijų turėti piniginių lėšų likučiai lieka aktyviose banko sąskaitose ir pamažu senka bankams reguliariai taikant sąskaitos administravimo mokesčius.

Svarbu atkreipti dėmesį, jog esama ir kitų turto rūšių, kurios galimai lieka neapskaitytos po ne pelno siekiančių organizacijų likvidavimo. Tai įvairūs materialaus kilnojamojo turto objektai - baldai, technika, meno kūriniai, muzikos instrumentai, knygos ir kt., taip pat nematerialusis turtas, toks kaip patentai, autorinės teisės, metodikos ir t.t. Pagal Bešeimininkio turto taisykles visas šis turtas po juridinių asmenų likvidavimo turėtų būti administruojamas Valstybinės mokesčių inspekcijos, tačiau šiuo metu nesama jokio apskaitos mechanizmo, kuris leistu įvertinti šio turto vertę ir apimtis.

3. Užsienio geroji praktika - Jungtinės Karalystės Neaktyvaus piniginių turto schema

Atlikus užsienio šalių gerųjų praktikų analizę pavyko išsiaiškinti, jog Jungtinėje Karalystėje sėkmingai veikia Neaktyvaus piniginių turto schema (angl. Dormant Assets Scheme), kurios dėka papildomą pajamų šaltinį gauna panašią veiklą Jungtinėje Karalystėje įgyvendinantis Nacionalinės loterijos bendruomenės fondas.

---

⁸ Finansų rinkos dalyvio duomenų teikimo apie asmens sąskaitų likučius, metines sąskaitų įplaukas ir skolinius įsipareigojimus taisyklės, 2016-07-29 Nr. VA-105, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f410dab0558711e6b72ff16034f7f796/asr>

2011 m. buvo priimtas įstatymas ir pristatyta schema, įgalinanti bankus ir kitas finansines institucijas neaktyvias lėšas klientų sąskaitose (t.y. kai su klientu susisiekti nepavyksta, o sąskaita nebuvo paliesta 15 metų) panaudoti geriems tikslams, remiant įvairias socialines iniciatyvas šalyje. Dalyvavimas šioje sistemoje yra savanoriškas ir šiuo metu apima daugiau nei 46 finansines institucijas. Pagal Neaktyvaus piniginio turto schemą lėšos iš neaktyvių sąskaitų pervedamos šios schemos administratoriui „Reclaim Fund Ltd“ - pelno nesiekiančiai viešajai įstaigai, įkurtai būtent šios schemos įgyvendinimui. „Reclaim Fund Ltd“ atlikus reikiamus veiksmus, lėšų likutis pervedamas Nacionalinės loterijos bendruomenės fondui (angl. The National Lottery Community Fund), kuris savo ruožtu šias lėšas paskirsto socialinėms ir bendruomenės iniciatyvoms visoje Jungtinėje Karalystėje.⁹

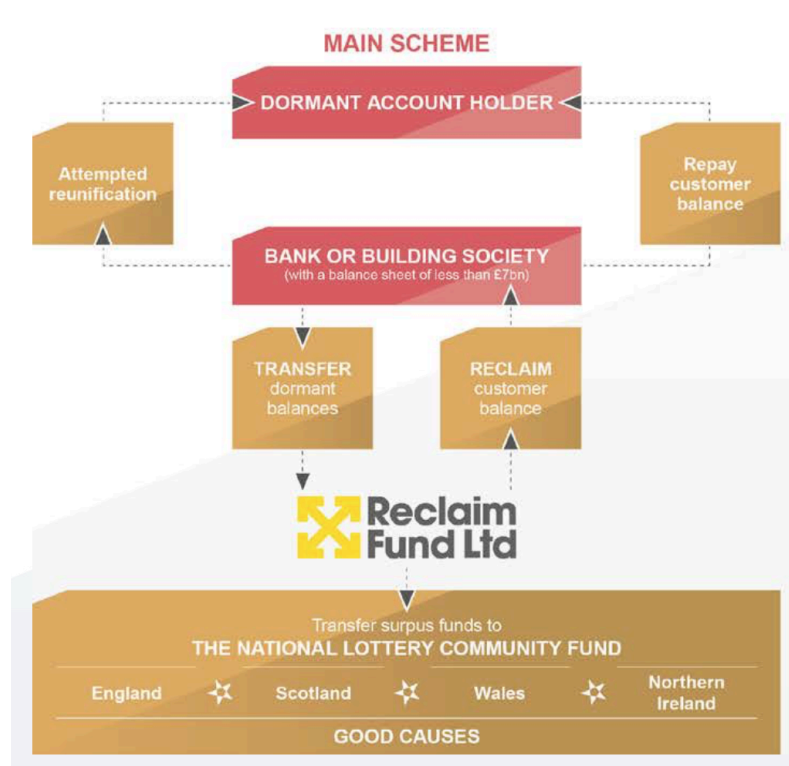
Pagal Neaktyvaus piniginio turto schemą, pirmenybė panaudoti lėšas teikiama teisėtiems lėšų savininkams ir jų teisių apsaugai. Piniginis turtas klasifikuojamas kaip „neaktyvus“ ir perleidžiamas Nacionalinės loterijos fondui tik įvykdžius griežtus reikalavimus ir tik tuomet, kai dalyvaujančios finansinės institucijos įgyvendina prioritetinius veiksmus, siekdamos atsekti ir sujungti savininkus su savo turtu. Klientai gali bet kada susigrąžinti visas savo lėšas, todėl jie turi galimybę atkurti pradinę finansinę padėtį, tarsi pervedimas nebūtų įvykęs. „Reclaim Fund Ltd“ užtikrina, kad tam būtų pakankamai lėšų ir ši garantija visada būtų įvykdyta.

Kaip sistema veikia?

- Kai banko sąskaita yra neaktyvi daugiau kaip 15 metų ir bankui nepavyksta susisiekti su klientu, lėšos pervedamos Neaktyvaus piniginio turto schemos administratoriui „Reclaim Fund Ltd“
- „Reclaim Fund Ltd“, užšaldę tam tikrą pinigų sumą, jei klientas nuspręstų susigrąžinti savo pinigus, likusias lėšas pveda į The National Lottery Community Fund
- The National Lottery Community Fund paskirsto lėšas tarp skirtingų Jungtinės Karalystės regionų, iš kurių kiekvienas turi nusimatę skirtingus prioritetus, tokius kaip socialinė įtrauktis, tvarumas, klimato kaita, jaunimo programos, finansinis tvarumas ir kt. Finansuojamos tos iniciatyvos, kurioms neskiriamas biudžetinis finansavimas iš centrinės valdžios.

---

⁹ *Introduction to the Dormant Assets Scheme, Reclaim Fund Ltd*, 2024 m. birželis,
<https://www.reclaimfund.co.uk/sites/default/files/2024-06/DA%20Scheme%20Overview.%20June%202024.pdf>

Pav. 5. Jungtinės Karalystės Dormant Assets Scheme veikimo principas (Šaltinis: *Dormant Assets Information Guide* ¹⁰)

Iki 2024 m. vasario mėnesio į „Reclaim Fund Ltd“ buvo pervesta daugiau nei 1,6 milijardo svarų sterlingų, iš kurių net 900 milijonų svarų sterlingų buvo panaudoti visuomeniniams tikslams – paremta daugiau kaip 2500 socialinių, aplinkosaugos ir bendruomenės iniciatyvų. Sistemai sulaukus didelio pasisekimo, Jungtinės Karalystės valdžia pradėjo nagrinėti galimybę ją išplėsti į kitus sektorius. 2016 m. įsteigta Neaktyvaus turto komisija, o 2022 m. nuspręsta Neaktyvaus turto schemą praplėsti į ją įtraukiant kitas finansines institucijas, tokias kaip pensijų fondai, draudimo bendrovės bei investicijų ir turto valdymo įmonės.¹¹

Jungtinės karalystės patirtis įrodo, jog sukūrus reikiamą reglamentavimą ir bendradarbiaujant su finansinėmis institucijomis, įmanoma sukurti mechanizmą, kurio dėka privačių asmenų „užmirštos“ ir neaktyvios lėšos galėtų būti panaudojamos visuomeniniams tikslams. Adaptuojant šią schemą ir pritaikant ją Lietuvos situacijoje, būtų galima įveiklinti neįsisavintas likviduotų ne pelno siekiančių organizacijų lėšas bei turtą, tokiu būdu sukuriant papildomą NVO Fondo finansavimo šaltinį.

¹⁰ *Dormant Assets Information Guide*, 2022 m. kovas, p. 11, https://www.reclaimfund.co.uk/sites/default/files/2023-05/Dormant-Assets-Information-Guide_V3-Mar-2022.pdf

¹¹ *Preparing for participation in the Dormant Assets Scheme: A guide for the insurance and pensions sector*, Association of British Insurers, 2024 m. vasaris, https://www.abi.org.uk/globalassets/files/publications/public/lts/2024/abi-guide-to-prepare-for-dormant-assets_february-2024.pdf

4. Siūlomos alternatyvos

Remiantis dabartinio teisinio reglamentavimo analize bei išsamiais konsultacijomis su suinteresuotomis valstybės institucijomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, buvo suformuluotos galimos ateities alternatyvos. Kiekvienos iš jų privalumai bei trūkumai apžvelgti palyginamojoje lentelėje:

Siūloma alternatyva	Privalumai	Trūkumai
Paliekama dabartinė tvarka - NPO reglamentuojantys įstatymai lieka nepakitę	Nesukuriama papildoma administracinė našta atsakingoms institucijoms, organizacijoms paliekama galimybė pačioms nuspręsti kokiems ne pelno siekiantiems juridiniams asmenims perduoti likviduojamų organizacijų turtą	Neišnaudojama galimybė sukurti alternatyvių lėšų šaltinį NVO Fondui, realybėje likviduotų NPO turtas dažniausiai lieka nepanaudotas
Priimami siūlomi NPO reglamentuojančių įstatymų pakeitimai - numatoma galimybė perduoti turtą NVO Fondui iki NPO išregistravimo	De jure atsirastų pagrindas nepanaudotas lėšas perduoti NVO Fondui. Tai galimai duotų impulsą kurti poįstatyminius teisės aktus ir praktinius mechanizmus, kurie ateityje leistų įgyvendinti tikslą - <i>de facto</i> perduoti lėšas NVO fondui.	Praktikoje įstatymų pakeitimai neveiktų , nes siūloma formuluotė nenumato, kas būtų atsakingas už likviduojamų organizacijų turto perdavimą ir administravimą. Pakeitimai neapimtų jau išregistruotų organizacijų turto , nes siūloma turtą perduoti dar iki NPO išregistravimo.
Tobulinama NPO reglamentuojančių įstatymų pakeitimų formuluotė, ją susiejant su CK numatytu šeimininkio turto perdavimo mechanizmu	Patobulintos formuluotės leistų pasinaudoti CK numatytu šeimininkio turto administravimo ir perdavimo mechanizmu, todėl nereikėtų kurti atskiro teisinio mechanizmo ir skirti turto administratorių, kurie rūpintųsi šio turto perdavimu. Po organizacijos išregistravimo likęs turtas galėtų būti administruojamas šeimininkio turto taisyklėse numatytų institucijų, kurios būtų atsakingos už šio turto realizavimą ir perdavimą NVO Fondui.	Reikėtų tobulinti šeimininkio turto taisykles , tam kad būtų sudaryta galimybė likviduotų NPO lėšas perduoti NVO Fondui (t.y. konkrečiai valstybės biudžeto finansinei priemonei), o ne tiesiogiai į bendrą valstybės biudžetą. Dabartinė šeimininkio turto perdavimo tvarka yra itin biurokratiška ir reikalauja atskiro kiekvieno atvejo svarstymo teismo keliu. Norint sukurti efektyvų ir veikiantį mechanizmą reikėtų tobulinti šią tvarką.
Tobulinama NPO reglamentuojančių įstatymų pakeitimų formuluotė, siekiant sukurti naują savarankišką turto perdavimo mechanizmą	Patobulintos formuluotės leisti sukurti teisinį pagrindą likviduojamų organizacijų turto perdavimui ne šeimininkio turto tvarka ir išvengti su tuo susijusių administracinių iššūkių. Būtų sudaryta galimybė sukurti savarankišką supaprastintą turto perdavimo mechanizmą.	Atskiro turto perdavimo mechanizmo kūrimas reikalautų didelių ekspertinių ir biurokratinių resursų - reikėtų iš naujo įgalinti už įvairių rūšių turto perdavimą atsakingas institucijas, numatyti procedūras ir sukurti tam teisinį pagrindą.
NPO reglamentuojantys įstatymai papildomi nuostata , jog organizacijos dalininkų ar narių susirinkimas gali pasirinkti perduoti turtą NVO Fondui	Paprastai įgyvendinamas pakeitimas , nereikalaujantis susijusių teisės aktų pakeitimo ir sudėtingų biurokratinių procedūrų.	Itin ribotas poveikis , kadangi šis pakeitimas būtų aktualus tik tais atvejais, kai organizacijos likviduojamos pačių narių ir dalininkų apsisprendimu ir kai jos turi likusio turto. Tuo tarpu didžioji dalis likviduojamų organizacijų yra likviduojamos RC sprendimu nedalyvaujant dalininkams ir nariams.

Lentelė 2. Siūlomos sprendimo alternatyvos (Sudaryta autorių)

Esminiai iššūkiai ir teisėkūros spragos susijusios su aukščiau pateiktomis alternatyvomis:

- **Šiuo metu nėra jokio automatinio mechanizmo, kaip Registrų centras, išregistravęs juridinį asmenį iš Juridinių asmenų registro, galėtų apie tai informuoti kitas atsakingas ir suinteresuotas įstaigas.** Taip susidaro situacija, kai *de jure* nebeegzistuojantys juridiniai asmenys vis dar turi aktyvias banko sąskaitas bankuose, nors teisiškai šios sąskaitos turėtų būti uždarytos, o jų lėšos neribotam laikui perkeltos į vidinę banko sąskaitą. Taip pat, dėl šios priežasties nėra automatiškai inicijuojama bešeimininkio turto apskaitos ir perdavimo procedūra - išregistravus juridinį asmenį suinteresuoti fiziniai ir juridiniai asmenys nėra apie tai informuojami ir neturi galimybės kreiptis dėl šių juridinių asmenų turto pripažinimo bešeimininkiu ir perdavimo valstybei. Todėl realybėje bešeimininkio turto perdavimo mechanizmas nėra nuosekliai taikomas.
- Dabartinė įstatymų pakeitimų projektų formuluotė numato, jog **likviduojamų organizacijų turtas, tais atvejais, kai sprendimą dėl likvidavimo priima registro tvarkytojas būtų perduotas NVO Fondui dar iki šių organizacijų išregistravimo iš Juridinių asmenų registro.** Įteisinus tokią formuluotę, likviduojamų organizacijų turto perdavimo NVO Fondui mechanizmas neapimtų jau išregistruotų NPO turto, kurių skaičius vien per 2023 m. viršijo 7 tūkst. Įstatymas būtų taikomas tik naujai išregistruojamoms NPO, kurių skaičius ateityje turėtų mažėti, o ne restrospektyviai jau išregistruotoms NPO - todėl nebūtų galima perimti pastarųjų turto.
- **Bešeimininkio turto taisyklės neapima tam tikrų turto rūšių, ir nėra numatyta už jų administravimą ir perdavimą atsakingų institucijų.** Viena iš turto rūšių, kurių neapima šios taisyklės - tai nematerialusis turtas, toks kaip autorinės teisės ar patentai. Siekiant pasinaudoti bešeimininkio turto mechanizmu likviduotų organizacijų turto perdavimui NVO Fondui, reikėtų tobulinti ir detalizuoti pačias bešeimininkio turto taisykles, tam kad jos apimtų visas turto rūšis ir numatytų su jų perdavimu susijusias procedūras ir už tai atsakingas institucijas.
- **Likviduotų ir likviduojamų juridinių asmenų turto perdavimo klausimas apima ne tik ne pelno siekiančias organizacijas, bet visus juridinius asmenis** (įskaitant akcines bendroves, uždarąsias akcines bendroves ir kt.). Pagal galiojantį teisinį reglamentavimą šiuo metu yra susidariusi teisinė spraga, kadangi nėra reglamentuojama, kas nutinka su teisės aktų tvarka išregistruotų juridinių asmenų turtu, kuris tapo bešeimininkiu. Taip, kaip ir NPO atveju, Registrų centro iniciatyva išregistravus akcines bendroves (AB) ir uždarąsias akcines bendroves (UAB), jų likęs turtas lieka nerealizuotas. Todėl šis klausimas turėtų būti sprendžiamas platesniame kontekste. Finansų ministerija ir Valstybinė mokesčių inspekcija yra išreiškusios poreikį tobulinti teisinį reguliavimą dėl išregistruotų juridinių asmenų turto pripažinimo bešeimininkiu, kai juridiniai asmenys išregistruojami Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva. Tarpinstitucinių susitikimų metu nutarta, jog Finansų ministerija inicijuos reikiamus teisinio reguliavimo pakeitimus.
- Svarstant galimybę perduoti likviduotų ne pelno siekiančių organizacijų turtą NVO Fondui, atkreiptinas dėmesys, jog **šiuo metu NVO Fondas neturi atskiros banko sąskaitos, į kurią šios lėšos galėtų būti pervestos.** Pagal dabar galiojančią tvarką, NVO Fondas yra finansuojamas tiesiogiai iš valstybės biudžeto, o kiekvienais metais Fondui numatyta lėšų suma yra pervedama iš bendrosios SADM sąskaitos į konkursus administruojančios Europos socialinio fondo agentūros (ESFA) sąskaitą. Kadangi Fondas yra finansuojamas iš valstybės biudžeto, pagal dabar galiojančią tvarką, biudžetinių metų pabaigoje nepanaudota lėšų suma privalo būti grąžinta į valstybės biudžetą

ir negali būti perkelta į kitus metus. Likviduojamų NPO turto perdavimo NVO Fondui atveju turėtų būti užtikrinta, jog šios lėšos bus laikomos atskiroje Fondo sąskaitoje ir galės būti perkeliamos iš vieno finansinių metų į kitus, jeigu bus nepanaudotos.

- LR Seimo kanceliarijos Teisės departamento pateiktose išvadose atkreipiamas dėmesys, jog **ne visos likviduojamos ne pelno siekiančios organizacijos (asociacijos, viešosios įstaigos ir labdaros fondai) gali būti laikomos nevyriausybinėmis organizacijomis** pagal dabar galiojančius kriterijus. Todėl nėra aišku kodėl šių organizacijų turtas jų likvidavimo atveju turėtų atitekti NVO Fondui, kuris savo ruožtu remia tik nevyriausybinės organizacijas.
- **Trūksta visuotinio sutarimo tarp suinteresuotų institucijų** (LR Teisingumo ministerija, LR Finansų ministerija, Lietuvos bankų asociacija ir kt.) dėl to kaip šiuo metu veikia ir kaip galėtų veikti likviduojamų ne pelno siekiančių organizacijų turto perdavimo schema.

Išvados

Pastaraisiais metais suaktyvėjęs veiklos nevykdančių juridinių asmenų išregistravimo procesas išryškino tam tikras su šių asmenų turto valdymu ir perėmimu susijusias teisėkūros ir procesų spragas. Buvo atkreiptas dėmesys, jog tais atvejais, kai sprendimą priima Juridinių asmenų registro tvarkytojas, lieka neaišku, kas yra atsakingas už likviduojamų ne pelno siekiančių organizacijų ir kitų juridinių asmenų turto administravimą ir perėmimą. Todėl šių organizacijų lėšos dažniausiai niekam nėra perduodamos ir lieka nepanaudotos.

Seimo narių grupės pateiktomis įstatymų pataisomis siekiama efektyviau panaudoti likviduojamų organizacijų turtą ir lėšas, juos perduodant NVO Fondui ir taip užtikrinant viešąjį interesą. Tačiau, nors pateiktų įstatymų pakeitimų tikslas atitinka NVO Fondo tikslus ir interesus, konkrečios įstatymų pakeitimų formuluotės turėtų būti tobulinamos įvertinant keletą svarbių faktorių. Dabartiniai įstatymų pakeitimų projektai nenumato, kas būtų atsakingas už likviduojamų organizacijų turto administravimą ir perdavimą NVO Fondui ir kaip konkrečiai veiktų šis mechanizmas. Pats NVO Fondas neturi administracinių resursų reikalingų tokio turto perėmimui, todėl būtų reikalingi tarpininkai, kurie padėtų apskaityti, realizuoti ir perduoti lėšas Fondui.

Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, jog siūlomi įstatymų pakeitimai turėtų būti vertinami platesniame kontekste - likviduojamų ne pelno siekiančių organizacijų turto perėmimo klausimas yra susijęs su visų likviduojamų juridinių asmenų turto perėmimo problematika ir turėtų būti sprendžiamas kaip sudėtinė šio klausimo dalis. Finansų ministerija ir Valstybinė mokesčių inspekcija yra išreiškusios poreikį tobulinti teisinį reguliavimą dėl išregistruotų juridinių asmenų turto pripažinimo bešeimininkiu, kai juridiniai asmenys išregistruojami Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva. Todėl sprendžiant likviduojamų ne pelno siekiančių organizacijų turto perdavimo klausimą būtinas tarpinstitucinis bendradarbiavimas.

Siekiant sukurti mechanizmą, kuriuo likviduojamų NPO turtas galėtų būti perduotas NVO Fondui, išryškėja dvi pagrindinės alternatyvos - galimybė įstatymuose numatyti savarankišką turto perdavimo mechanizmą arba turto perdavimo mechanizmo susiejimas su CK numatyta bešeimininkio turto perdavimo tvarka. Pirmoji alternatyva suteiktų galimybę sukurti naują efektyvų turto perdavimo mechanizmą apeinant dabartinį bešeimininkio turto mechanizmą, pasižymintį dideliu biurokратиškumu. Tačiau naujo mechanizmo kūrimas pareikalautų didelių ekspertinių bei laiko resursų. Kita alternatyva leistų pasinaudoti jau esama CK numatyta bešeimininkio turto tvarka. Šiuo atveju reikėtų tobulinti patį bešeimininkio turto perdavimo mechanizmą ir keisti jį reglamentuojančias taisykles tam, kad ne pelno siekiančių organizacijų likvidavimo atveju jų turtas galėtų būti perduotas tiesiogiai NVO Fondui.

Šios analizės autorių vertinimu, Seime pateiktų NPO veiklą reglamentuojančių įstatymų pakeitimų projektų tikslai atitinka NVO Fondo interesus ir tikslus, tačiau turėtų būti tobulinami tam tikrais aspektais. Tam, kad likviduojamų NPO turto perdavimo mechanizmas NVO Fondui veiktų realybėje, būtina:

- Užtikrinti, jog **turto perdavimo mechanizmas būtų inicijuotas automatiškai** po NPO išregistravimo iš Juridinių asmenų registro, o ne atskiru kreipimusi ir teismo sprendimu. Tai turėtų apimti ir suinteresuotų šalių (pvz. finansinių institucijų) informavimą apie organizacijų išregistravimą;
- **Sukurti išregistruotų ne pelno siekiančių organizacijų likusio turto bendrą registrą** tam, kad galima būtų įvertinti šio turto apimtis ir vertę;

- **Numatyti už atskirų turto rūšių administravimą ir perdavimą atsakingą administratorių ar administratorius**, turint omeny, kad NVO Fondas pats neturi resursų atlikti jokių administratoriaus funkcijų ir tai nėra Fondo nuostatuose numatyta funkcija;
- Užtikrinti, jog likviduojamų NPO lėšos po jų perdavimo NVO Fondui būtų **administruojamos atskirai nuo likusio Fondo biudžeto**, t.y. šioms lėšoms nebūtų taikomas reikalavimas nepanaudotą lėšų dalį grąžinti į valstybės biudžetą biudžetinių metų pabaigoje;
- Užtikrinti, jog turto perdavimo **mechanizmas būtų taikomas ne tik naujai išregistruojamų, bet ir iki šių įstatymų pakeitimų jau išregistruotų** ne pelno siekiančių organizacijų turtui;
- Užtikrinti, kad kuriamas likviduojamų ne pelno siekiančių organizacijų turto perdavimo mechanizmas NVO Fondui būtų **suderinamas su bendra juridinių asmenų išregistravimo ir turto perdavimo tvarka bei būsimais jos pakeitimais**.

Remiantis šios analizės išvadomis ir suinteresuotų institucijų vertinimu bus rengiama Vyriausybės išvada dėl Seime pateiktų įstatymų pakeitimų.

Šaltiniai

1. LR Seimas, Darbotvarkės klausimas (2024-06-18), https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35727&p_k=1&p_a=sale_klaus_stad&p_moment=20240618&p_kl_stad_id=-94126
2. LR Pelno mokesčio įstatymas, 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675, Vilnius, 2 str. 5 dalis, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.157066/asr>
3. „Žlugo bendruomenės iniciatyva Alytuje įkurti japonišką sodą“, *Alytaus naujienos*, Nr. 61, 2023 m. gegužės 25 d., <https://www.alytausnaujienos.lt/zlu-go-ben-druo-me-nes-ini-cia-ty-va-aly-tu-je-ikur-ti-ja-po-nis-ka-so-d-a>
4. Finansų rinkos dalyvio duomenų teikimo apie asmens sąskaitų likučius, metines sąskaitų įplaukas ir skolinius įsipareigojimus taisyklės, 2016-07-29 Nr. VA-105, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f410dab0558711e6b72ff16034f7f796/asr>
5. *Introduction to the Dormant Assets Scheme, Reclaim Fund Ltd*, 2024 m. birželis, <https://www.reclaimfund.co.uk/sites/default/files/2024-06/DA%20Scheme%20Overview.%20June%202024.pdf>
6. *Dormant Assets Information Guide*, 2022 m. kovas, p. 11, https://www.reclaimfund.co.uk/sites/default/files/2023-05/Dormant-Assets-Information-Guide_V3-Mar-2022.pdf
7. *Preparing for participation in the Dormant Assets Scheme: A guide for the insurance and pensions sector*, Association of British Insurers, 2024 m. vasaris, https://www.abi.org.uk/globalassets/files/publications/public/lts/2024/abi-guide-to-prepare-for-dormant-assets_february-2024.pdf